

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
M. FÜZULİ adına ƏLYAZMALAR İNSTİTUTU

FİLOLOGİYA **MƏSƏLƏLƏRİ**

№ 11

Toplu Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən rəsmi qeydiyyatata alınmışdır (Filologiya elmləri bölməsi, №13).
Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Mətbu nəşrlərin reyestrinə daxil edilmişdir. Reyestr №3222.

«Elm və təhsil»
Bakı – 2023

REDAKSIYA HEYƏTİ: akademik İsa Həbibbəyli, akademik Teymur Kərimli, akademik Möhsün Nağısoylu, akademik Nizami Cəfərov, akademik Rafael Hüseynov, AMEA-nın müxbir üzvü, filologiya elmləri doktoru, prof. Əbülfəz Quliyev, filologiya elmləri doktoru, prof. Nadir Məmmədli, filologiya elmləri doktoru, prof. Rüfət Rüstəmov, filologiya elmləri doktoru, prof. Fəxrəddin Veysəlli, filologiya elmləri doktoru, prof. Qəzənfər Kazımov, filologiya elmləri doktoru, prof. Əsgər Rəsulov, filologiya elmləri doktoru, prof. Məsud Mahmudov, filologiya elmləri doktoru, prof. Əbülfəz Rəcəbli, filologiya elmləri doktoru, prof. Cəlil Nağıyev, filologiya elmləri doktoru, prof. İsmayıl Məmmədli, filologiya elmləri doktoru, prof. Həbib Zərbəliyev, filologiya elmləri doktoru, prof. İlham Tahirov, filologiya elmləri doktoru, prof. Tofiq Hacıyev, filologiya elmləri doktoru, prof. Mübariz Yusifov, filologiya elmləri doktoru, prof. Qəzənfər Paşayev, filologiya elmləri doktoru, prof. Kamilə Vəliyeva, filologiya elmləri doktoru Paşa Kərimov, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dos. Nəzakət Məmmədli

Redaktor: akademik Teymur Kərimli

Buraxılışa məsul: filologiya elmləri doktoru, professor Nadir Məmmədli

Filologiya məsələləri. Bakı, 2023, №11

ISSN 2224-9257

© "Elm və təhsil" nəşriyyatı, 2023

[www. filologiyameseleleri.com](http://www.filologiyameseleleri.com)

SƏLİMOVA NƏRGİZ SƏMƏD qızı
Azərbaycan Dillər Universiteti
Azərbaycan/Bakı/Təbriz 81
<https://orcid.org/0000-0001-5499-7035>
salimovanargiz.adu@gmail.com

SLƏNQ LÜĞƏTLƏRDƏ VƏ AMERİKA BƏDİİ DİSKURSUNDA

Diskurs kimi, bədii diskurs da zaman və məkanda mövcud olur, konkret zaman və məkanda, nitq situasiyasında yaranır, amma həmin şəraitdən kənara çıxdıqda məna tutumu dəyişilir, daha dəqiq desək, bu zaman diskursun qavranılması ilkin qavranışdan fərqli olur. Bu xüsusilə də bədii diskursa aiddir, çünki zaman keçdikcə həmin bədii diskursu qavrayanın dünya görüşündə, dünyanın dil mənzərəsində dəyişikliklər baş verir və əksər hallarda müəllifin çatdırmaq istədiyi fərqli qavranılır. Bədii diskurs bədii üslubun üstünlük təşkil etdiyi bədii əsərlərdə öz əksini tapır. Bədii üslubu isə birmənalı və birdəfəlik verilən xüsusiyyətlərin məcmusu deyil və ya qeyd olunduğu kimi, «Bədii əsərə müəyyən linqvistik xüsusiyyətlərə malik diskurslar toplusu kimi baxmaq olmaz» [2, s.7-8]. «Bədii diskurs obrazlı diskursdur» [2, s.8]. Obrazlılıq isə ən müxtəlif dil vasitələrinin köməkliyi ilə yaranır. İkinci fəsildə slənqləri qruplaşdırmağa cəhd etdik və buna görə də onları fonetik, leksik, qrammatik qruplara bölərək nəzərdən keçirdik. Yəni dil praktikasında realizə olunmuş slənqləri müəyyən oxşar xüsusiyyətlərinə görə ümumiləşdirməyə cəhd etdik. Amma bu və ya digər dil vahidinin konkret diskursda (mətnə) necə realizə olunması və üslub yaratma funksiyasını yerinə yetirməsi məsələsi daha çox maraq doğurur. Amma slənqin ingilisdilli bədii diskursda üslubi vasitələr qismində necə işlədilməsini nəzərdən keçirməzdən öncə, bədii diskurs dedikdə nəyin nəzərdə tutulduğunu aydınlaşdırmağa çalışaq.

Bədii üslub probleminin dilçilik və ədəbiyyatşünaslığın kəsişmə nöqtəsində yerləşdiyini söyləsək səhv etmərik. Çünki ən sadələşdirilmiş şəkildə demək olar ki, bədii əsər dil və dil vasitələri hesabına yaranır və bədii üslubun üstünlük təşkil etdiyi bədii diskurs şəklində «qəlibləşir». Lakin bədii üslub anlayışının özü birmənalı qavranılmır, çünki müxtəlif səviyyələrdə onun məna tutumu fərqli olur. Buna görə ki, bədii üslubdan danışdıqda milli üslub, dövrün üslubu, ədəbi cərəyanın üslubu, məktəbin üslubu, müəllifin fərdi üslubu fərqləndirilir [1, s.181]. Yanaşmalar arasındakı əsas fərq üslubun müəyyənləşdirilməsində hansı «ünsürlər»dən çıxış etməyin vacibliyi həlledici rol oynayır. Əgər ədəbiyyatşünaslıqda bədii üslubun müəyyənləşdirilməsində əsərin ideya məzmunu, müəllifin həyat hadisələrinə baxışı və yanaşması, bir sözlə, məzmunun tərəfi üstünlük təşkil edirsə, dilçilikdə üslub müəyyənləşdirildikdə dil vasitələrindən hansılardan və necə istifadə ön plana çıxır. Özü də bu vasitələr sözün ən geniş mənasında dilin bütün qatlarının imkanlarından istifadə hesabına yaradılır (fonetik, leksik, qrammatik). Bədiiliyi formalaşdıran

vasitələr 1) bədii təsvir və 2) bədii ifadə vasitələrinə bölünür. Bu vasitələr son dərəcə rəngarəng olsalar da, onları adətən ritorik fiqurlar (ifadə vasitələri) və məcazlar (təsvir vasitələri) kimi nəzərdən keçirirlər.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi slənq bədii üslubda özünə geniş yer alır və əsasən personajların öz nitqi vasitəsilə səciyyələndirilməsi funksiyasını yerinə yetirsə də, həm bədii təsvir, həm də bədii ifadə vasitəsi kimi geniş istifadə olunur.

Slənqləri ümumi və xüsusi olmaqla iki qrupa bölmək olar. Ümumi slənq, qeyri-standart leksikanın bir növü kimi, bu əlamətləri ilə səciyyələnir: ümumiyyətlə məlum olması (məlumluğu), emosional-qiyətləndirmə xarakterli olması, sosial və ya lokal (konkret əraziyə bağlılıq) əlamətinə görə məhdudiyyətin olmaması. Xüsusi slənq geniş məlum olmayıb, yalnız müəyyən sosial və ya peşə qrupu və kollektiv daxilində işlədilir.

Slənqləri sosialinqvistika baxımından öyrəndikdə, aydın olun ki, ümumi və xüsusi slənqlər arasında səciyyəvi fərqlər var. Belə ki, xüsusi slənq vahidləri cəmiyyətin sosial təbəqələşməsindən birbaşa asılıdır və sosial differensiasianın (sosial qruplar, peşə qrupları və s.) müəyyən aspektləri ilə bağlıdır. Slənq xüsusilə «özününkü» - «özgəninki» qarşılaşdırılmasına söykənir, ümumi slənq müəyyən kollektiv və ya qrup hədudları ilə məhdudlaşmır, yəni ümumi slənq vahidləri sosial damğalı deyil və müxtəlif qrup və təbəqələrin nümayəndələri tərəfindən istifadə oluna bilər.

Slənqin dilin danışq variantı olduğunu artıq qeyd etmişdik. Slənqə sırf stilistik və ya sırf sosial yanaşmanın zəif tərəfi labüd şəkildə terminoloji qeyri-dəqiqliyin yaranması və onun başqa qeyri-standart leksika ilə qarışdırılmasıdır. Bu, məsələnin yalnız bir tərəfidir. Digər tərəfdən maraqlı bir məsələni qeyd etmək olar ki, bu da ingilis dilinin İngiltərədən kənardan yayılması, «yeni ərazilərdə» başqa dillərlə qarşılaşma, o yerlərin özəlliklərinin əks etdirilməsi və s. zamanı dilin müəyyən tendensiyalara uyğun dəyişməsi ilə bağlıdır. İngilis dili əsasən öz spesifikasiyasını saxlamaqla yanaşı yerli özəlliklər kəsb edir, «yeni ərazilərdə məskunlaşanlar ilkin mərhələdə doğma yerlərdən gətirdikləri» dili olduğu kimi saxlamağa çalışsalar da, tədricən dildə dəyişikliklər baş verir və ən «ənənəvi» vahidlərdə belə dəyişikliklər baş verə bilər: sözün zahiri «tərtibatı» dəyişilməz qalsa da, məna tutumunda dəyişikliklər baş verə bilər.

XIX əsr ABŞ ədəbiyyatı və ədəbi dilinin formalaşdığı dövrdür. Məhz bu zaman Amerika ədəbiyyatı metropoliya ədəbiyyatı və dilinin təsir dairəsindən uzaqlaşmağa və öz yolunu tapmağa çalışır. Qeyd olunur ki, «metropoliya ədəbiyyatının təsirindən tam azad ədəbiyyat kimi formalaşma prosesi Amerika ədəbiyyatında ölkə və xalqın taleyində ən önəmli, həyat əhəmiyyətli iki tarixi hadisə arasında baş vermiş və İstiqlaliyyət müharibəsi dövründə başlayıb Vətəndaş müharibəsi illərində əsasən başa çatmışdı» [3, s.45]. Bu deyimdə Amerika ədəbiyyatının formalaşmasından söhbət getsə də, deyilənləri Amerika ədəbi dilinin formalaşması, ingilis dilinin Amerika slənqinin formalaşmasına da aid etmək olar.

Həmin dövrdə ABŞ ərazisində işlədilən ingilis dili sürətlə yeni sözlər, yeni anlayışlarla zənginləşir və bu proses bir neçə istiqamətdə gedir. Müxtəlif bölgələrdə formalaşmış yerli «slənq»lər tədricən birləşərək vahid Amerika ingiliscəsinin əsasında durur, Amerika yazarları bu prosesdə həm ədəbi-bədii yaradıcılıqları, həm də nəzəri fikirləri ilə yaxından iştirak edir, metropoliya dilindən uzaqlaşmağa, həm dilin özündə, həm də yaratdıqları əsərlərin poetikasında öz yollarını tapmağa çalışırdılar. Bu, özünü həm mövzu baxımında, həm də poetik obrazların yaradılmasında yerli materiala müraciətdə göstərir.

XIX əsrin əvvəllərində yaranmaqda olan Amerika ədəbiyyatı hələ ki, ingilis ədəbiyyatının yolu ilə gedirdi. İngiltərə ədəbiyyatının təsiri altında olan Amerika yazarları Amerika gerçəkliyini deyil, ingilis romantik ədəbiyyatında əks olunmuş gerçəkliyi əks etdirir, ingilis ədəbiyyatından gələn poetika, obrazlar, bədii təsvir və ifadə vasitələrinə müraciət edirdilər. Bu özünü bariz şəkildə Amerika gerçəkliyində mövcud olmayan bülbül, torağay kimi realilərin işlədilməsində göstərirdi.

Amerika romantizminin banilərindən biri olan Kallen Brayant əsas təsvir obyektini doğma təbiət olan ilk Amerika şairidir. O, doğma vətənin təbiətini, flora və faunasını bütün incəliklərinə qədər təfərrüatları ilə əks etdirməklə kifayətlənməyib, başqalarını da Amerika gerçəkliyini olduğu kimi əks etdirməyə çağırırdı. O, 1832-ci ildə torağay haqqında şeir yazmış qardaşına müraciət edərək yazırdı: «Sən bu quşu nə vaxtsa görmüsən? İcazə ver, sənə təbiəti təsvir edəndə obrazları səni əhatə edən aləmdən almağı tövsiyyə edir... Torəğay – ingilis quşudur, Avropada olmamış amerikalının isə ondan vəcdə gəlməyə haqqı yoxdur» [9, s.554].

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, dil daim inkişafda olduğundan, bir vaxt qeyri-ədəbi kimi yaranan sözlər müəyyən vaxtdan sonra ədəbi dildə vətəndaşlıq qazanır, yəni bir laydan başqasına keçir. Məsələn, əvvəllər slənq kimi nəzərdən keçirilən «kid» sözü hazırda ədəbi sözdür; əvvəllər jarqonizm kimi fərqləndirilən «fun», «queer», «bluff», «fib», «humbug» kimi sözlər hazırda ədəbi sözlərdir.

Bir tərəfdən slənqlər yerli şəraitə uyğun olaraq ingilis dilinin leksik tərkibində olmayan yeni leksik vahidlədirsə, digər tərəfdən bilavasitə ingilis dilinin leksik tərkibindən gələn dil vahidlərinin mənasının genişlənməsi, yeni mənalar kəsb etməsi də müşahidə olunur. Amerika slənqlər lüğətində verilmiş misallar bunu bariz göstərir.

Bədii nitqdə slənq sözlər və ifadələr əsasən iki funksiya yerinə yetirə bilirlər. Onlar birinci növbədə müəllifin haqqında söhbət açdığı sosial mühitin nitqinin stilizə vasitəsi qismində çıxış edir.

Slənqlər həm həmin slənq daşıyıcıları olan oxucularla əlaqə yaratmağa kömək edən vasitə qismində də çıxış edə bilirlər. Bu halda slənqlərin artıq qeyd olunmuş xüsusiyyəti – dil baxımından fərqləndirmə vasitəsi kimi çıxış edir.

Müasir ingilis dilində slənq sözlərin xeyli qismi müxtəlif peşə nümayəndələrini arasında yaranır. Bu idman sahəsində daha geniş yayılmışdır. Onlar

həm qəhrəmanların nitqində, həm də müəllifin nitqin işlədilir. Məsələn, aşağıdakı parçada onlar müəllifin nitqində işlədilir:

«No real sportsman cares for money," he would say, borrowing a 'pony' if it was no use trying for a 'monkey'. There was something delicious about Montague Dartie. He was, as George Forsyte said, a 'daisy'» (Pony — 25 pounds, Mopkeu — 500 pounds, Daisy — first-rate thing or person (J. Galsworthy. *In Chancery*)).

Müəyyən sosial təbəqədə yaranıb, başqa təbəqələr üçün «müəmmalı», anlaşılmaz görünən, lakin müəyyən vaxtdan sonra daha geniş yayılan, daha sürətlə inkişaf edən və yenilənən slenqlərə Amerika şagird və tələbə slenqini aid etmək olar. İnamla demək olar ki, heç bir dildə bu qism dil vahidlərində belə zənginlik və rəngarənglik yoxdur. Bunun da əsas səbəbi Amerika təhsil sistemi, daha doğrusu ABŞ məktəblərinin çoxunun «öz sifəti»nin olması ilə bağlıdır.

Bunun əsas səbəbi lap əzəldən Amerika təhsil sisteminin formalaşması və məktəblərin özəl kimi yaranması və özəl xüsusiyyətlər kəsb etməsi ilə bağlıdır. Bu da hər təhsil müəssisəsində şagird və müəllim, dərs prosesi və onun iştirakçıları ilə bağlı terminologiya formalaşmasına rəvac vermişdi.

Amerika tələbə slenqi anlamaq üçün xeyli çətindir. Bunun bir neçə səbəbi var:

1) Kommunikantların sərbəst anlaşılmaya can atmaları, şifahi nitqə yönümlülük, nitqin spontanlığı, öncədən hazırlanmaması, danışığın məzmununun təfərrüatlı düşünülməsinin olmaması;

2) Xarici dillərin öyrənilməsinə qeyri-adekvat yanaşma, bunun da əsas səbəbi dərsliklərin və onlardakı tapşırıqların təbii dil əsasında deyil, süni yaradılmış dilə söykənməsidir. Tələbələrə ideallaşdırılmış akademik dili tədris edirlər və onlar ətrafda eşitdikləri ingilis dilini qavramaq vərdişlərini özlərində aşılaya bilmirlər;

3) American Standard English-in tənzimləyici təsirinin azalma tendensiyası və dilin əsasən uzusa söykənən başqa növlərinin statusunun artması;

4) Gənclər jarqonunun ekspansiyası. Bu isə akademik dillə gündəlik həyatda istifadə olunan dil arasında fərqin artmasına rəvac verir.

Tələbə slenqi qrup jarqonudur. İngilis leksikoqrafiyasında bu dil altsistemi xüsusi slenqə aid edilir. Ümumi slenqə qarşı qoyulan tələbə slenqi daşıyıcılarını qrupdaxili əlaqələrlə birləşdirir. Tələbə slenqi vahidlərinin xeyli hissəsi əslində neytral və ya danışq vahidlərinin ikinciləridir.

Slenqlər kommunikasiya prosesində geniş istifadə edilir, nitqə ifadəlilik, obrazlılıq verir və bu xüsusiyyətləri onlara bədii diskursda geniş istifadə imkanları yaradır. Bu diskursda əsas göstəricisi obrazlılıqla bağlı olan bədii üslub üstünlük təşkil edir.

Amerika və ingilis leksikologiyasında slenqlərə vahid yanaşma yoxdur. Bir sıra ingilis və Amerika lüğətlərində konversiya yolu ilə yaranan sözləri də «slenq»ə aid edirlər. Məsələn, «agent» isminin qarşısında «agent» mənasında «slenq» qeydi yoxdur; ondan yaranan «to agent» felinin qarşısında – *agent olmaq* mənasında –

«slənq» qeydi var. «Altar» sözü stilistik neytraldır, lüğətlərdə onun qarşısında heç bir qeyd yoxdur; ondan düzəldilmiş «to altar» sözünün – *evlənmək* mənasında – qarşısında ingilis lüğətlərinin birində «slənq» qeydi verilir.

Eyni sözü «**ancient**» - *qədim, qədimi* - sifəti haqqında da demək olar. Konversiya yolu ilə ondan düzəldilmiş «**ancient**» ismi – *köhnə sakin* mənasında – «slənq» qeydi ilə verilir. Bəzi lüğətlərdə abbreviaturalar da «slənq» qeydi ilə verilir. Məsələn, «**rep**» (reputation sözündən ixtisar) — *reputasiya*; «**cig**» (cigarette sözündən) — *siqareta*; «**lab**» (laboratory sözündən) — *dərs otağı*. «**Ad**» (advertisement sözündən) – *elan* və «**flu**» (influenza sözündən) – *grip* sözləri də «Qısa ingilis slənqləri lüğəti»ndə «slənq» qeydi ilə verilir (5).

Maraqlıdır ki, əsasən danışiq dilində işlədilən «**sis**» (*sister* sözündən) — *bacı* sözü də «slənq» qeydi ilə verilir.

İngilis ədəbi dilinin hətta ən adi söz və söz birləşmələri «slənq»lərə aid edirlər. Məsələn, «**to go halves**» - *şərik olmaq* mənasında; «**to go in for**» - *nəvəsə aludə olmaq, həvəs göstərmək* mənasında; «**to cut off with a shilling**» - *vərəsəlikdən məhrum etmək*; «**affair**» - *məhəbbət macərası*; «**in a way**» - *ümumiyyətlə*; «**how come**» - *niyə, nə üçün* və b. «A Concise Dictionary of English Slang» (5) kitabında «slənq»lərə aid edirlər.

Əlbəttə, lüğətlərin heç də hamısı sözləri stilistik xarakteristikası baxımından eyni cür təsnif etmirlər. Ən çox fərqlər isə «slənq» qeydi olan yerlərdə müşahidə olunur. Məsələn, «**charmer**» ismi *cazibədar qadın* mənasında Beri və Bark lüğətində slənqə aid edilir, Oksford lüğətində arxaizm, Vebsterin Amerika lüğətində stilistik neytral kimi verilir.

«**To listen in**» ifadəsi *radioya qulaq asmaq* mənasında Beri və Bark lüğətində «slənq», Vebsterin lüğətində kollokvializm, Oksford lüğətində isə stilistik neytral kimi nəzərdən keçirilir.

«**To get the better of**» - *kimi isə üstələmək* – ifadəsi «İngilis dilinin qısa slənq lüğəti»ndə «slənq» qeydi ilə verilir, Vebster və Oksford lüğətlərində isə onun qarşısında heç bir qeyd yoxdur.

Lüğət müəlliflərinin bu və ya digər sözü «slənq»lərə nəyin əsasında aid etdikləri tamamilə aydın deyil. «Slənq» və dialektizm arasındakı fərq də çox vaxt göstərilmir. Bunu konkret faktlardan da görmək olar: bir sıra hallarda sözlərin qarşısında iki qeyd verilir: «sl. or dial». Məsələn, Vebsterin lüğətində (8) «**hook it**» - *qaçmaq, aradan çıxmaq* mənasında – ifadəsi iki qeydlə verilir: «slənq və ya dialekt» («slang or dial.»); Vebsterin lüğətində «**swallow-pipe**» sözü - *boğaz* mənasında – həmin iki qeydlə verilir.

Slənqlər əsas etibarilə obrazlılığı ilə fərqlənir. Bunlar içərisində, bir tərəfdən, obrazlı peşə sözlərini: məsələn, «**shark**» (hərfi – *köpək balığı*) – *əlaçı tələbə* mənasında (tələbə leksikası); «**suicide ditch**» (hərfi – *özünü öldürmək üçün səngər*) – *ön cəbhə* mənasında (hərbi leksikadan); «**black coat**» (hərfi – *qara paltar*) – *keşiş*; digər tərəfdən isə, ümumişlək obrazlı sözləri: məsələn, «**rabbit heart**» (hərfi –

dovşan ürək) – *qorxaq* mənasında və ya «**belly-acher**» (hərfi – *qarnı ağrıyan*) – *daim nədənsə şikayət edən adam* mənasında – fərqləndirmək olar.

Bədii nitqdə slənq sözlər və ifadələr əsasən iki funksiya yerinə yetirə bilirlər. Onlar birinci növbədə müəllifin haqqında söhbət açdığı sosial mühitin nitqinin stilizə vasitəsi qismində çıxış edir. Onlar həmin slənq daşıyıcıları olan oxucularla əlaqə yaratmağa kömək edən vasitə qismində də çıxış edir.

Slənq bədii əsərlərdə çox işlədilir, çünki məhz bədii üslub üçün nitqin emosionallığı və ekspressivliyi səciyyəvidir. Bədii diskursda slənq əsasən bu kimi funksiyaları yerinə yetirir: dialoqun səciyyəvi xüsusiyyətlərinin çatdırılması, konkret sosial mühitin təsviri, qəhləmanların nitq xarakteristikası, situasiya və ya bütövlükdə əsərə komik çalarların verilməsi.

Bunu Mark Tvenin «Tom Soyerin macəraları» əsərindən bir neçə parça əsasında nəzərdən keçirək:

—*You're a liar!* (*Sən yalançısan!*)

—*You're another.* (*Sən başqasan???*)

—*Holler 'nuff!* *|| said he.* (**to holler** – **bağırmaq, qışqırmaq mənası verir**)

—*Siddy, I'll lick you for that.* (hərfi: bunun üçün səni yalayacağam? – Mən bunu belə qoymayacağam / Mən sənə göstərərəm / Mən sənin yadına salaram və s.)

«**to lick somebody**» söz birləşməsi Azərbaycan dilinə «döymək», «çırpmaq» kimi tərcümə olunur, amma kontekstdə «göstərmək», «əvəzini çıxmaq», «heyifini almaq» mənaları ilkin ifadənin mənasını çatdırı bilər.

—*Say – if you give me much more of your sass I'll take and bounce a rock off'n your head.* (Əgər daha çox həyasızlıq etsən, kəllənə bir daş endirərəm)

«*Sass*» sözü Azərbaycan dilinə «həyasızlıq» kimi tərcümə oluna bilər.

—*I dare you to knock it off – and anybody that'll take a dare will suck eggs.*

Bu dialoqun ümumi mənası aydındır: «Hünərini görüm vur, onda görərsən» və ya ifadəni situasiyadan çıxış edərək. belə də səsləndirmək olar: «*Kişisən vur, dərşini verərəm*». Lakin bu tərcümələr ümumi kontekstual mənanı çatdırır, lakin «**to suck eggs**» sləngizminin mənası açılmamış qalır. Həmin ifadə ingilis dilinin Amerika variantında danışq dilində geniş istifadə olunsada, onun Azərbaycan dilindəki qarşılığı «söyüş»lə («... yeyərsən») verilə bilər və bunun da yazılı ədəbiyyat nümunəsində olduğı kimi verilməsi, hətta indiki zamanda belə, məqbul sayıla bilməz.

- *By jingo! for two cents I will do it.* (*Ura-vətənpərvər! iki sentə bunu edərəm*)

«**by jingo**» - «*ura-vətənpərvər*»

jingle 1. *n.* a buzz or tingle from alcohol. _ *He had a little jingle, but he wasn't even tipsy.* _ *This stuff gives me a little jingle, but that's all.* 2. *n.* a drinking bout. _ *Jack was out on a jingle all night.* _ *The guys planned a big jingle for Friday.* 3. *n.* a call on the telephone. (See also buzz.) _ *Give me a jingle when you get into town.* _ *I got a jingle from Gert today.* (6, s. 229)

—*Talk about trying to cure warts with spunk-water such a **blame fool** way as that!*

(Belə çirkli axmaq su ilə ziyili sağaltmaq haqqında danışmağa da dəyməz!)

- **a blame fool** – **günahkar axmaq**,

Burada ifadə «lənətə gəlmiş axmaq» kimi də tərcümə oluna bilər.

«**blame**» - sifət kimi «lənətə gəlmiş» mənası verir.

—*Good, – **that's a whack**. What's your name?* - «Yaxşı, adınız nədir»

(Yaxşı, - bu bir cəfəngiyatdır. Sənin adın nədir?)

«**that's a whack**» - ifadəsi yalnız emosional yük daşıyır, daşdığı məna yükü isə əslində «Yaxşı» sözünün özündə çatdırılır.

—*Hi-yi! **You're up a stump**, ain't you!* (*Salam! Sən kötüksən, deyilmi!*) - Həəə, yaxan ələ keçdi!-mənasında (7)

Beləliklə, nəzərdən keçirdiyimiz misallarda aydın görünür ki, ingilis və Amerika linqvistikasında slenqlərə vahid yanaşma yoxdur, amma bununla yanaşı bədii diskursda onlar geniş istifadə olunur. Amerika bədii diskursunda geniş yer alan və bədii əsərlərdə geniş istifadə edilən slenqlər (fonetik, leksik, sintaksik) obrazların səciyyələndirilməsində mühüm bədii funksiya yerinə yetirir və üslubyaratma vasitəsi qismində çıxış edirlər.

Ədəbiyyat

1. Ədəbiyyatşünaslıq terminləri lüğəti.- Bakı: Maarif, 1978.- 200 s.
2. Məmmədbəyli A. Bədii diskursun koqnitiv strukturunda mədəni freymlərin rolu (ingilis dili materialı əsasında) - Avtoref.- Bakı: 2015-23 s.
3. Sabitova A. Amerika romantizmi: təşəkkülü, inkişafı və özəllikləri.- Bakı: Adiloğlu, 2009.- 136 s.
4. Seyidova A. Bədii diskursda ifadəlilik (İngilis dilində bədii mətnlər əsasında)/ A. Seyidova.- Bakı: - 2016. - 127 s.
5. A Concise Dictionary of English Slang / <https://www.amazon.com/Concise-Dictionary-English-Slang/dp/0340388129>
6. Richard A. Spears. NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions. Third edition. 577 p.
7. Twain M. The adventures of Tom Sawyer. - Oxford: Oxford University Press Inc., 2007- 304 p. / <https://www.literu.ru/twain-mark/the-adventures-of-tom-sawyer-9/>.
8. Webster's Desk Dictionary of the English Language. Portland House, New York, 1990- 1088 p.
9. История всемирной литературы. Т.6. М.: Наука, 1989.- 880 с.

İÇİNDƏKİLƏR:

DİLÇİLİK

ƏSMƏTXANIM MƏMMƏDOVA

BİR HECALI ط/ت ƏSASLI OMOFONLAR (CVC TİPLİ) 3

NƏRMIN ƏLİYEVƏ

İNGİLİS DİLİNDƏ ALMAN DİLİNDƏN ALINMALARININ DİNAMİKASI..... 9

ХУРАМАН МАГЕРРАМОВА

ТОПОНИМИКА ОБЪЕКТ ГЕОГРАФИИ ИЛИ ЛИНГХВИСТИКИ..... 16

LƏTAFƏT ƏLİYEVƏ

FRAZEOLÖGİZMLƏR EFFEKTİV KOMMUNİKASIYA VAHİDİ KİMİ 23

MƏMMƏDOVA SVETLANA NƏSİB QIZI

ONE MEMBER SENTENCES AND TWO MEMBER SENTENCES IN THE SIMPLE SENTENCES 31

KƏRİMLİ FİRƏNGİZ QABİL qızı

TILIMKHAN'S VOCABULARY 38

MİRİYEVA AYNUR FİZULİ QIZI

TƏDRİSİN AŞAĞI MƏRHƏLƏSİNDƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ ZAMANI ŞAĞİRDŁƏRDƏ YAZI VƏRDİŞLƏRİNİN AŞILANMASININ DİDAKTİK ƏSASLARI..... 46

ДЖАМИЛЯ ГАДИМОВА

О РОЛИ СТАРОСЛАВЯНИЗМОВ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ 52

AFTAB YAŞAR QIZI HACIZADƏ

İNGİLİS DİLİNDƏ BAĞLAYICI MARKERLƏR 62

HASANQULİYEVA ELNARƏ AKİF QIZI

İNGİLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ FRAZEOLÖJİ BİRLƏŞMƏLƏRİN TƏDQIQI TARİXİNƏ DAİR..... 69

АЙГЮН МАМЕДОВА ШАХНАЗАР КЫЗЫ

СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ АНТРОПОНИМИИ..... 77

VALİDƏ ABİYEVA

AFƏT SƏFİXANOVA

İNGİLİS DİLİNİN DİPLOMATIYA SAHƏSİNDƏ ROLU 84

RAMAZANOVA GÜNAY SOMATİK FRAZEOLÖGİZMLƏRİN SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	90
SƏLİMOVA NƏRGİZ SƏMƏD qızı SLƏNQ LÜĞƏTLƏRDƏ VƏ AMERİKA BƏDİİ DİSKURSUNDA.....	97
AYGÜN QOCAYEVA TƏDRİSDƏ KOMMUNİKATİV BACARIQLARIN FORMALAŞMASINA DAİR.....	107
QULİYEVA SÜSƏN ƏDALƏT qızı TELEXƏBƏR MƏTNLƏRİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	114
MƏMMƏDOVA ELNARƏ ADİL TAĞIYEVA SACİDƏ Hüseyn qızı MULTİKULTURALİZMİN İNKİŞAFINDA AZƏRBAYCANIN ÜMUMMİLLİ LİDERU HEYDƏR ƏLİYEVİN ROLU	125
HƏQİQƏT MÜBARİZ qızı HÜSEYNOVA HİSS-HƏYƏCAN İFADƏ EDƏN KONSEPTLƏRİN STRUKTUR- SEMANTİK XÜSUSİYYƏTLƏRİ	131
İSMAYİLOVA VÜSALƏ MƏMMƏD QIZI İNGİLİS DİLİNDƏ SƏS TƏQLİDİNDƏN YARANAN SÖZLƏRİN FONOLOJİ VƏ SEMANTİK PERSPEKTİVLƏRİ.....	137
XƏYAL VÜQAR QIZI ƏSGƏRLİ KARİM DİLİNDƏ HAL KATEQORİYASININ GÖSTƏRİCİLƏRİ	144
SƏİDƏ ABBASOVA ÜNSİYYƏT MƏDƏNİYYƏTİ İNSANI KEYFİYYƏTLƏRİN ƏSAS ATRİBUTU KİMİ	152
SALMAN SÜLEYMANOV ŞAH ŞAİRİMİZİN DİLİNDƏ ƏRƏB LEKSİKASI.....	160
ELVİN SƏFƏR OĞLU SƏMƏDOV XANIM VAQİF QIZI QULİYEVA TƏHSİL, TƏHSİLİN YARATDIĞI TƏLƏB VƏ TƏLƏBİN YARATDIĞI TƏHSİL.....	169
NOVAL AL-ABBASI TAVAT MURADLI KONUL MİKAYİLOVA ORTAOKULLARDA KALİTE GÜVENCESİ: İZLEME VE DEĞERLENDİRME.....	175

MƏTANƏT BƏKİR QIZI ƏMRAHOVA ИЗ ИСТОРИИ ИССЛЕДОВАНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ДИАЛЕКТОЛОГИИ: КАЗАХСКИЙ ГОВОР.....	189
MƏMMƏDOVA JALƏ RAFIQ Q QLOBALLAŞMANIN SON ILLƏRİNDƏ EKSTRALİNGVİSTİK AMİLLƏRİN TƏSİRİ İLƏ YARANAN TERMİNLƏR	197
A.R.BASHIRZADE FUNCTIONAL STYLES IN THE ENGLISH LANGUAGE	205
ГУЛЬНАРА РАГИМОВА ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ СЕМАНТИКО-КОГНИТИВНОГО ПОДХОДА К ЯЗЫКУ	211
ALXASOVA ÇİMNƏZ HƏTƏM QIZI ŞÜKÜROVA AİDA ŞÜKÜR QIZI İNKARLIQ KATEQORİYASININ İNGİLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ LEKSİK- SEMANTİK VƏMORFOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ.....	217
RUHLANƏ İDRİS QIZI BAĞIROVA AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ FEİLİ SİFƏTİ XARAKTERİZƏ EDƏN XÜSUSİYYƏTLƏR	224
VÜSALƏ SABİT qızı MƏMMƏDOVA MÜXTƏLİF MƏDƏNİYYƏTLƏRƏ AİD REKLAM MƏTNLƏRİNİN LİNGVİSTİK VƏ VİZUAL TƏŞKİLİ.....	233
XƏDİCƏ ƏLİYEVƏ ALİ MƏKTƏBLƏRDƏ XARİCİ DİLLƏRİN TƏDRİSİNDƏ MÜASİR YANAŞMALARIN TƏTBİQİ YOLLARI	244
XUDUYEVƏ GÜNAY RÜSTƏM qızı NİTQ ŞƏRAİTİNİN EKSTRALİNGVİSTİK AMİLLƏRİ	250
MƏMMƏDOVA FƏRƏH ƏLİXAN QIZI, XX ƏSRİN SONU - XXI ƏSRİN ƏVVƏLLƏRİNDƏ ALINMA SÖZLƏRİN MƏNİMSƏMƏ VƏ İŞLƏMƏ MƏSƏLƏLƏRİ	258
ЗЕЙНАЛОВА ЗЕМФИРА АРЗУ РАДЖАБЛИ РОЛЬ ЯЗЫКОВЫХ ИГР В ПРЕПОДАВАНИИ И ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.....	270
GÜNEL ƏLƏKBƏROVA, CAVAD HEYƏTİN “VARLIQ” JURNALINDA YENİ DİLÇİLİK MƏSƏLƏLƏRİ.....	277
QƏMƏRLİ SƏİDƏ UKLYN DIANA XARİCİ DİL DƏRSİNİN ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ VƏ TEXNOLOGİYASI.....	286

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ

RÜBABƏ ŞİRİNOVA

GÖYÇƏ MAHALININ USTAD AŞIQLARI:

AŞIQ ŞİRİN VƏ AŞIQ İDRİS 294

ŞAKİR CƏFƏROV

MİR CƏLAL PAŞAYEVİN JURNALİSTLİK FƏALİYYƏTİ 303

XƏLİLOVA QƏRİBƏ YAHYA QIZI

XƏTAYİ ƏSƏRLƏRİNİN BƏDİİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ 309

KƏMALƏ NƏCƏFOVA

XIX ƏSR TÜRKÇÜLÜK İDEOLOGİYASININ İNKİŞAFINDA YENİ MƏRHƏLƏ KİMİ 316

MAHMUDOVA GÜNEL TOFIQ

MƏİŞƏT TEXNİKASI TERMİNOLOJİ SİSTEM KİMİ 322

BAHAR ƏLİYEVƏ

GƏNC NƏSLİN MƏNƏVİ TƏRBİYƏSİNDƏ “KİTABİ-DƏDƏ QORQUD”

QƏHRƏMANLIQ DASTANININ ROLU 330

QULİYEVƏ ZENFİRA MÜRSƏL qızı

AUDİTORİYADA TƏDRİS METODLARI 337

ƏHMƏDOVA AYGÜN ŞÜKÜR QIZI

ƏHMƏD CƏMİLİN ƏSƏRLƏRİNDƏ UŞAQ ƏDƏBİYYATININ MÜTALİƏ

NÜMUNƏLƏRİ 345

МЕХТИЕВА ЛЕЙЛА

ВЗАИМООТНОШЕНИЯ БОЛГАРСКОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА

И ДИАЛЕКТОВ 357

TAMARA ŞƏRBƏT QIZI ƏLİZADƏ

“DƏDƏ QORQUD” DASTANININ TƏDQIQ TARİXİNİN VƏ DİLİNİN

ÖYRƏNİLMƏSİNƏ DAIR 365

ABBASOVA RAMİDƏ AKİF QIZI

ÜMUMMİLLİ LİDER HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN MÜƏLLİMİ 372

KÖNÜL HƏSƏNOVA

«TƏBİƏT-İNSAN» VƏ «TANRI-İNSAN» KONSEPSİYASI 380

ƏMRAHOVA FƏRİDƏ ARIF QIZI

QARĞIŞLAR ŞİFAHİ XALQ YARADICILIĞININ MİKRO-JANRI KİMİ 388

GÜLNARA HACIYEVA Gİ DE MOPASSANIN QƏHRƏMANLARININ TƏHLİLİ	396
YADİGAR ƏSGƏROVA DAVUD NƏSİBİN POEZİYASI.....	403
GÜNEL HÜSEYNOVA ATALAR SÖZLƏRİ VƏ MƏSƏLLƏRİN MƏNŞƏYİ VƏ TARİXİ	410
TƏRANƏ CAVADOVA HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AMEA MƏHƏMMƏD FÜZULİ ADINA ƏLYAZMALAR İNSTİTUTU	422
SƏMƏDOVA MƏLAHƏT KÖK SÖZ YUVALARININ AVROPA DİLÇİLƏRİ TƏRƏFİNDƏN TƏDQİQİ	428
LALƏ QASIMLI İSMAİL ŞİHLİ'NİN "NAMERT KURŞUNU" HİKÂYESİNİN TAHLİLİ.....	434
ЛЕЙЛА ОМИРОВА ТВОРЧЕСТВО МАХТУМКУЛИ – ХУДОЖСТВЕННОЕ ВЫРАЖЕНИЕ ЕДИНСТВА МИРА.....	442
İSGƏNDƏROVA SEVDA ƏSGƏR QIZI MİLLİ MUSIQI FOLKLORUNUN İNKİŞAFINDA SƏİD RÜSTƏMOVUN ROLU	452

“Elm və təhsil” nəşriyyatının direktoru:

İNAL MƏMMƏDLİ

Dizayner: Zahid Məmmədov

Texniki redaktor: Rövşanə Nizamiqızı

Çapa imzalanmış 28.11.2023

Şərti çap vərəqi 16. Sifariş № 478

Kağız formatı 60x84 1/8. Tiraj 500

Jurnal “Elm və təhsil” nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində nəşr olunmuşdur.

E-mail: elm.ve.tehsil@mail.ru

Tel: 497-16-32; 050-311-41-89

Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev 8 /4